

במה

מקור ללמידה על מלחמות העתיד

רשימה חלקית של נושאים הקשורים למלחמת יום הכיפורים שיש לחקור אותם לעומק וללמוד מהם לקראת המלחמות הבאות

מבוא

40 שנה חלפו מאז מלחמת יום הכיפורים, אך היא עדיין מלווה אותנו יום-יום בהקשרים שונים. בהקשר הצבאי היא שימשה במשך יותר משני עשורים מודל למלחמה עתידית, אולם בשנים האחרונות היא משמשת לרוב

דוגמה לאנטיגוזה של מלחמות העתיד. דוגמה למדי). לכן יש לעשות הבחנה ברורה בין לקחים הקשורים למאפייני הלחימה במלחמה הזאת, שהרלוונטיות של חלק גדול מהם היא נמוכה למדי, לבין לקחים מתחומים אחרים, שחלקם לא נחקר לעומק ושתוקפם לא פג ואפילו מתחזק. מטרת המאמר הזה היא להציג

אכן קרבות השריון בשריון שאיפיינו אותה רחוקים מאוד מהמאפיינים של הלחימה הנוכחית ושל הלחימה שצפויה באיבים כמו החזבאללה והחמאס (אם כי נראה שמלחמת מטוס הקרב בטיל הקרקע-אוויר נשארה

תותח הוביצר 155 מ"מ של צה"ל בפעולה, 17 באוקטובר 1973, רמת הגולן | מלחמת יום הכיפורים מספקת מגוון דוגמאות להשפעה של תהליכי בניין הכוח על תפקוד צה"ל במלחמה. כל התהליכים האלה מתרחשים בצה"ל גם כיום

הזאת בפרק המוקדש להדרכה בצה"ל לפני המלחמה.⁵ מהפרק הזה עולה שצה"ל נקט גישה שלפיה הוא "צבא ההתקפה לישראל" ואיבד ידע בתחום הלחימה ההגנתית. הסכנה הזאת אורבת לו גם היום.

הלמידה מהמלחמה

מעבר ללמידה על מנהיגות ועל אומץ לב, שמלחמת יום הכיפורים משופעת בהם, עלו במלחמה נושאים מקצועיים שרלוונטיים גם לימינו. להלן רשימה חלקית:

חשיבות השפה המשותפת

זהו נושא שעלה שוב אחרי מלחמת לבנון השנייה ונידון בפרק ההדרכה של דו"ח אגרנט תחת הכותרת "התורה שבעל פה".⁶ חברי הוועדה מציינים שבצה"ל רווחו מושגים שאינם חלק מתורת הלחימה שלו ולכן לא היו מובנים לכולם כמו "בלימה" ו"לשטוף". צה"ל מפתח כל הזמן ידע מבצעי חדש המכיל גם מושגים חדשים. לכן אסור שיישכחו הנושאים הקשים שנגרמים מאי-בהירות של מושגים ומפגרים בשפה המשותפת.

ניהול מערכות המידע⁷

הנושא הזה עלה כבר במלחמת יום הכיפורים, אך היום הפך להיות מורכב הרבה יותר במציאות שבה מלאכת הפיקוד נעשית בסביבה עתירת מערכות עזר ממכונות לפיקוד ולשליטה ברמות השונות. למרות המערכות המתוחכמות האלה הרי גם בעתיד יוסיפו המפקדים להתחבט בכל הנוגע למשמעות הנתונים וינסו להשלים את פערי המידע באמצעות דרשיח ורבי-שיח בינם וכן בינם לבין מפקדותיהם.

שימוש בטכנולוגיות חדשות והדרכה לשימוש בהן תוך כדי לחימה

זהו נושא שהוא אקטואלי גם היום ויוסיף להיות אקטואלי גם בעתיד נוכח קצב החידושים והיקפם. דוגמאות ממלחמת יום הכיפורים הן הכנסתם לשימוש מבצעי תוך כדי הלחימה של טילי הלאו והטאו שהגיעו לישראל ברכבת האווירית האמריקנית.

מעבר חד מבט"ש למלחמה⁸

הנושא הזה הוא במידה רבה ייחודי לצה"ל.

אל"ם ד"ר מאיר פינקל
רמ"ח תוה"ד במז"י

יש לעשות הבחנה ברורה בין לקחים הקשורים למאפייני הלחימה במלחמת יום הכיפורים, שהרלוונטיות של חלק גדול מהם היא נמוכה, למדי, לבין לקחים מתחומים אחרים, שחלקם לא נחקר לעומק ושתוקפם לא פג ואפילו מתחזק

והטנקיסטים של צה"ל עליונות טכנו-טקטית מובהקת על יריביהם. העליונות הזאת לא נבעה מהאיכות של מערכות הלחימה ובוודאי שלא מתכונות מולדות, אלא מהשקעה בהכשרה יסודית ובאימונים סדירים שנמשכו למרות פעילות הבט"ש האינטנסיבית ולמרות הקיצוץ התקציבי שהושת על הצבא עם סיומה של מלחמת ההתשה. מלחמת לבנון השנייה היא דוגמה למצב ההפוך - השפעת פערים באימונים על התפקוד במלחמה. אסור שהלקח הזה יישכח.

צה"ל יכול למצוא את עצמו גם בעתיד במצבים שבהם תפרוץ מלחמה תוך כדי אי-הסכמה תפיסתית בתחום כלשהו, ולכן נדרש ללמוד מהדוגמה של מלחמת יום הכיפורים

האצת בניין הכוח ובמיוחד הקמת יחידות חדשות ערב המלחמה⁴

זהו נושא שרלוונטי במיוחד בימים אלה שבהם מקטין צה"ל את סדר כוחותיו. לא רבים מכירים את כוננות "כחול לבן" שהחלה במאי 1973 ואשר שתיים מתוצאותיה היו האצת הפיתוח של יכולת הצליחה של צה"ל והקדמת הקמתה של אוגדה 210 של דן נור. גם בימינו חשוב לדעת מה ניתן לעשות ומה לא ניתן לעשות בתוך זמן קצר.

הזנחת הלימוד והתרגול של ההגנה בתקופה שלפני המלחמה

ועדת אגרנט עסקה בהרחבה בסוגיה

דוגמאות לתחומים כאלה.

תהליכי בניין הכוח שקדמו למלחמה

אל"ם (מיל') יעקב חסדאי, ששימש חוקר מטעם ועדת אגרנט, כתב, בין היתר, בספרו "אמות בצל המלחמה": "מכיוון שהרבתי ללמוד היסטוריה, נוטה אני להאמין שתוצאותיהן של מלחמות נקבעות פחות על ידי החלטות בשדה הקרב ויותר על ידי מעשים ותהליכים המתחוללים שנים לפני המלחמה בליבם ובמוחם של אנשים".¹ מלחמת יום הכיפורים מספקת מונון דוגמאות להשפעה של תהליכי בניין הכוח על תפקוד צה"ל במלחמה. כל התהליכים האלה מתרחשים בצה"ל גם כיום.

השפעתה של תקופת הבט"ש בשנים 1967-1973 - ובכלל זה מלחמת ההתשה - על תפקוד הכוחות במלחמה²

זהו תחום שראוי ללמוד אותו היטב שכן צה"ל נמצא תמיד בעימות מתמשך אשר מתוכו מתפתחת מלחמה. דוגמה עדכנית יותר לעניין הזה היא השפעת הבט"ש בשנים שלפני מלחמת לבנון השנייה על תפקוד הצבא באותה המלחמה.

פרוץ המלחמה בשעה שאין הסכמה תפיסתית בנוגע לתפקיד המעוזים בה³

זוהי דוגמה אחרת להשפעת "תהליכים המתחוללים שנים לפני המלחמה בליבם ובמוחם של אנשים". צבא הוא גוף דינמי שמנסה להתאים את עצמו באופן מיטבי לאתגרים שהוא מזהה. מטבע הדברים, יכול הדיון בנושא המענה להתפתח לאי-הסכמה תפיסתית. תפקיד המעוזים כאשר פורצת מלחמה היה מוקד לאי-הסכמה בין הגישה שלפיה הם ממשיכים לשמש במלחמה עמדות תצפית מוגנות לבין הגישה שלפיה בעת מלחמה יש לפנותם מוקדם ככל האפשר כדי למנוע את נפילת צוותיהם. צה"ל יכול למצוא את עצמו גם בעתיד במצבים שבהם תפרוץ מלחמה תוך כדי אי-הסכמה תפיסתית בתחום כלשהו, ולכן נדרש ללמוד מהדוגמה של מלחמת יום הכיפורים.

חשיבות ההשקעה בהכשרות ובאימונים

במלחמת יום הכיפורים הפגינו הטייסים

טנקים מחטיבה 14 במלחמה | במלחמת יום הכיפורים הפגינו הטייסים והטנקיסטים של צה"ל עליונות טכנו-טקטית מובהקת על יריביהם

לחקור אותה במגוון היבטים, שכמה מהם הוזכרו כאן, ואשר לא כולם נחקרו עד תום, כדי ליצור תשתית ללמידה לקראת מלחמות העתיד.

הערות

1. יעקב חסדאי, **אמת בצל המלחמה**, זמורה-ביתן-מדן, תל-אביב, 1978, עמ' 9
2. מאיר פינקל, "המתח בין הצלחות בבט"ש לסיכון שבהנחת יכולות במלחמה", **אתגרים ומתחים בתהליך בניין הכוח - קובץ מאמרים**, מערכות, 2013, עמ' 77-117
3. מאיר פינקל, "פריצת מלחמה תוך כדי אי-הסכמה תפיסית", **אתגרים ומתחים בתהליך בניין הכוח - קובץ מאמרים**, מערכות, 2013, עמ' 158-189
4. מאיר פינקל, "האצת תהליכי בניין כוח ערב מלחמות", **אתגרים ומתחים בתהליך בניין הכוח - קובץ מאמרים**, מערכות, 2013, עמ' 118-157
5. **ד"ח אגרנט**, עמ' 1350-1352
6. **שם**, עמ' 1358-1361
7. **שם**, עמ' 1383
8. מאיר פינקל, "המעבר בין בט"ש למלחמה - אתגר של זיהוי השינוי, הטמעתו וביצועו", **אתגרים ומתחים בתהליך בניין הכוח - קובץ מאמרים**, מערכות, 2013, עמ' 270-306
9. לסקירה חלקית מאוד של השינויים בציוותי הכוחות באותה המלחמה ראו: מאיר פינקל, "הסכנה: התמחות יתר באימונים", **מערכות** 446, דצמבר 2012, עמ' 28-35, <http://maarachot.idf.il/PDF/FILES/4/113154.pdf>
10. **ד"ח אגרנט**, עמ' 527-528, 1370

למידה תוך כדי המלחמה

הנושא של למידה תוך כדי לחימה - ובמיוחד הנושא של העברת מידע בין יחידות - לא היה מפותח בצה"ל ב-1973. כך קרה שיחידות סדירות, שצברו ביממות הראשונות ניסיון בלחימה נגד חי"ר מצרי שהיה מצויד בטילי סאגר, לא העבירו את המידע היקר שהיה ברשותן ליחידות המילואים שנכנסו למערכה מעט מאוחר יותר, מה שגרם להפתעה חוזרת ונשנית. זהו עוד נושא שממנו ניתן ללמוד לקראת המלחמות העתידיות.¹⁰

סיכום

נדרשת הפרדה בין המאפיינים הייחודיים של מלחמת יום הכיפורים, שכנראה לא יחזרו על עצמם בעתיד הקרוב - כמו קרבות שריון בשריון וצליחת מכשולי מים - לבין מאפיינים אחרים, ספציפיים פחות, שרלוונטיים גם לימינו. אף שמלחמת יום הכיפורים הולכת ומתרחקת מאיתנו בממד הזמן, יש להמשיך

ללמידה מהקשיים שהיו לצה"ל ב-1973 במעבר החד מבט"ש למלחמה כוללת יש ערך רב גם בימינו. תופעה דומה, אם כי פחות חריפה, הייתה במלחמת לבנון השנייה.

שינויים בציוותי כוחות תוך כדי לחימה⁹

במלחמת יום הכיפורים היו דוגמאות רבות להעברת גדודים בין חטיבות ולהעברת חטיבות בין אוגדות. שינויים כאלה צפויים גם במלחמות הבאות, ולכן הנושא הזה הוא אקטואלי גם בחלוף 40 שנה מהמלחמה, וראוי ללמוד מהניסיון שנצבר אז.

מעבר יחידות מזירה לזירה

במלחמת ששת הימים הרבה צה"ל להעביר יחידות מחזית לחזית, והוא עשה כך, אם כי במידה פחותה, גם במלחמת יום הכיפורים. למעשה, מלחמת יום הכיפורים הייתה המלחמה הרב-זירתית האחרונה של צה"ל, ולכן חשוב ללמוד ממנה על הסוגיה הזאת.